

Avdelning öst
Birgitta Persson
birgitta.persson@ivo.se

socialstyrelsen@socialstyrelsen.se

Remiss från Socialstyrelsen: Förslag till föreskrifter om optikers rekvisition och hantering av läkemedel

(Ert dnr 4.1.1-29969/2015)

Inspektionen för vård och omsorg har beretts tillfälle till yttrande.

IVO finner att patientsäkerhetsaspekten inte har utretts, belysts och beaktats tillräckligt i remissunderlaget och författningsförslaget.

Författningstexten bör utökas och kompletteras. IVO föreslår även att Socialstyrelsen ger ut en separat vägledning, t ex en handbok för de optiker som ges behörighet att rekvirera läkemedel.

IVO vill därutöver lämna följande synpunkter på det remitterade förslaget.

Författningsförslag

Kompetenskrav

3§

IVO anser att formuleringen ”eller på annat sätt” lämnar utrymme för oklarheter. IVO menar att det är att föredra att under en särskild paragraf ange att Socialstyrelsen undantagsvis kan medge behörighet på andra grunder

4§

De handlingar och andra underlag som krävs för att styrka sökandens kompetens bör framgå av författningen

Hantering av läkemedel

5§

IVO menar att 5§ i nuvarande skrivning är olycklig och riskerar att urholka den särskilda försiktighet i fråga om att behandla barn under 8 år som har framhållits under ärendets beredning. IVO menar att Socialstyrelsen bör överväga att låta § 5 utgå.

I den händelse Socialstyrelsen väljer att behålla § 5 menar IVO att begreppen *anvisning* liksom *ledning* bör förtydligas. Möjligen kan begreppet *delegering* användas. IVO anser att det är olämpligt att här tillåta delegering av läkarens rätt att ordinera läkemedel.

Påverkan på SOSFS 1995:4 4, Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd; Legitimerade optikers arbetsuppgifter inom hälso- och sjukvården

IVO konstaterar att de diagnostiska dropparna enligt behörighetsutredningen är tänkta att användas vid tre olika synundersökningar. För det första vid undersökning av ögonbotten, där optikern behöver droppar som vidgar pupillen, *för det andra vid undersökning av trycket i ögat där optikern bedövar främre delen av ögat* och för det tredje vid en undersökning där ackommodationsmuskeln i ögat förlamas, för att kunna upptäcka vissa synfel hos i första hand barn över åtta år.

Av 4 § SOSFS 1995:4 framgår att optikern får utföra de undersökningar som behövs för bedömningen av vilka synhjälpmedel patienten behöver, för ställningstagsandet om patienten behöver hänvisas till läkare och för utfärdande av intyg om synen. Undersökningarnas omfattning liksom slag av undersökningar ska anpassas till syftet och till optikerns kompetens. *Optikern får vid undersökningen inte använda instrument som berör ögat*, fränsett vad som behövs för utprovning och tillpassning av kontaktlinser.

IVO konstaterar att det finns flera olika metoder och instrument att mäta ögontrycket. Optiker använder ofta en "luftpuff". Standardmätmetoden i vården är Goldmanns applanationstonometri. Vid denna bedövas ögat med en droppe som också innehåller gult färgämne, för att trycknivån skall kunna avläsas rätt. En desinficerad kon förs mot ögat så att den ligger an. Denna undersökning kan optikern idag, med hänvisning till SOSFS 1995:4, inte genomföra. I konsekvensutredningen saknas belysning av denna problemställning.

Förslag till komplettering av författningstexten

Av författningen bör vidare framgå

- om, och i så fall hur, en optiker kan överklaga ett avslag från Socialstyrelsen.
- att Hälso- och sjukvårdens ansvarsnämnd ges rätt att återkalla en medgiven behörighet i det fall optikern visat sig oskicklig eller på annat sätt olämplig för uppdraget.

Konsekvensutredning

Påverkan på ögonsjukvården

Socialstyrelsens har gett uttryck för en förhoppning om att förslaget kan komma att minska belastningen på ögonsjukvården. IVO vill här tillföra andra aspekter i denna fråga.

Remisserna kan eventuellt hålla en högre kvalitet då patienten undersöks med stöd av diagnostiska ögondroppar, men fler och utvidgade ögonundersökningar innebär med nödvändighet att fler såväl sjukliga som godartade förändringar i öga och ögonbotten upptäcks.

Många av dessa, även godartade förändringar, kan behöva bedömas av ögonläkare. IVO anser att det föreligger en inte obetydlig risk för att förslaget därför leder till att antalet remisser till ögonläkare kommer att öka. Detta kan medföra en undanträngningseffekt vid ögonklinikerna.

Patientsäkerhetsaspekter

IVO konstaterar att såväl behörighetsutredningen som konsekvensutredningarna från Socialstyrelsen och Läkemedelsverket som enda patientsäkerhetsrisk nämner eventuell biverkan vid användning av diagnostiska ögondroppar.

I utredningarna bedöms risken som låg, framför allt om undersökning av barn under åtta års ålder inte sker. IVO delar den bedömningen i huvudsak, men finner att risken för att patienten drabbas av akut glaukom i samband med vidgning av pupillen- och de åtgärder som då omedelbart krävs – inte belysts tillräckligt i remissunderlaget.

IVO ser även andra patientsäkerhetsrisker.

När en optiker ges egen behörighet att rekvirera diagnostiska ögondroppar och uppfattar ett uttalat mål att antalet remisser till ögonläkare ska minska, medför det implicit att optikern får ett nytt och utökat uppdrag. Optikern kan komma att ställa diagnos på godartade förändringar i ögats inre samt bedöma att sjukliga förändringar inte föreligger.

IVO vill framhålla att det är en patientsäkerhetsrisk om patienter felaktigt ges lugnande besked, och att en nödvändig remiss till ögonläkare fördröjs. Behörighetsutredningen föreslog att det i Socialstyrelsens uppdrag bör ingå inte endast att besluta om en enskild optiker uppfyller kompetenskraven för behörighet att förordna läkemedel utan även att meddela närmare bestämmelser om vad som ska gälla för optikers användning av dropparna.

Socialstyrelsens föreskrift innehåller inga närmare bestämmelser om vad som ska gälla för optikers användning av dropparna med hänsyn

till att optikerns uppdrag och ansvar utökas. IVO anser att Socialstyrelsen, innan författningen träder i kraft, bör ge en separat vägledning, t ex i form av en handbok.

Tillsynsaspekter

En förutsättning för en god och säker vård av patienterna och IVO:s arbete med att utreda de patientklagomål som kan uppkomma efter att en optiker fått rekvisitionsrätt är att varje optiker med behörighet att förskriva diagnostiska ögondroppar i tillräcklig omfattning dokumenterar genomförd undersökning enligt patientdatalagens bestämmelser.

Beslut om detta yttrande har fattats av avdelningschefen Sabina Wikgren Orstam. I den slutliga handläggningen har föredragande läkare i ögonsjukdomar docent Sven Jarkman och avdelningsjuristen Tarja Keskimäula deltagit. Inspektören Birgitta Persson har varit föredragande.

Sabina Wikgren Orstam

Birgitta Persson